

Regionálne účty systému ESA 2010

13. časť

Úvod

V predchádzajúcej časti sme rozobrali najdôležitejšie zásady a charakteristiky štvrtročných národných účtov systému ESA 2010. Štvrtročné národné účty sú národné účty s referenčným obdobím, ktorým je štvrťrok. Tvoria systém integrovaných štvrtročných ukazovateľov a poskytujú komplexný účtovný rámec, v ktorom sa ekonomické údaje môžu zostavovať a predkladať na ekonomickú analýzu, rozhodovanie a tvorbu politiky na štvrtročnom základe. V tejto časti príspevkov uvidíme problematiku regionálnych účtov systému ESA 2010, základné ciele, hlavné koncepčné princípy a typické otázky v súvislosti so zostavovaním regionálnych účtov. Regionálne účty sú regionálnou špecifikáciou zodpovedajúcich účtov za ekonomiku ako celok. Tieto účty poskytujú regionálne členenie hlavných agregátov. Regionálne účty sa skladajú z rovnakého súboru účtov ako národné účty, s akcentom na regionálne ekonomické štruktúry, vývoj a rozdiely. Koncepčné problémy a problémy merania vyústili do súboru regionálnych účtov, ktoré sú oproti národným účtom viac obmedzené čo do rozsahu pôsobnosti a podrobnosti.

1. Základná charakteristika regionálnych účtov systému ESA 2010

Regionálne účty predstavujú regionálnu špecifikáciu zodpovedajúcich účtov za celú ekonomiku. Regionálne účty poskytujú regionálne členenie hlavných agregátov, ako sú napríklad hrubá pridaná hodnota podľa odvetví a dôchodky domácností. Regionálne účty dôchodkov domácností znázorňujú prvotný a disponibilný dôchodok domácností podľa regiónov, ako aj zdroje a rozdelenie dôchodku medzi regiónmi.

V agregátoch za celú ekonomiku sú skryté regionálne rozdiely v ekonomických podmienkach a výkonnosti. Obyvateľstvo a ekonomické činnosti sú spravidla rozdelené medzi regióny nerovnomerne. Mestské regióny sa obvyčajne špecializujú na služby, zatiaľ čo poľnohospodárstvo, ťažobné činnosti a priemyselná výroba sa často nachádzajú v iných ako mestských regiónoch. Dôležité témy, ako globalizácia, inovácia, starnutie obyvateľstva, zdaňovanie, chudoba, nezamestnanosť a životné prostredie, majú často regionálny ekonomický rozmer. Regionálne účty sú preto dôležitým doplnkom národných účtov a využívajú sa pojmy národných účtov.

Regionálne účty sa môžu pružne používať na rôznych úrovniach agregácie. To zodpovedá nielen geografickým regiónom. Geografické regióny môžu byť zoskupené aj podľa ekonomickej štruktúry, umiestnenia a ekonomických vzťahov s inými (susediacimi) regiónmi. To je osobitne užitočné pri analýze národných a európskych ekonomických štruktúr a rozvoja. Regionálne účty sa zostavujú na základe priamo získaných regionálnych údajov a na základe odhadov regionálneho členenia z celoštátnych údajov. Čím sú priamo získané údaje úplnejšie, tým menšiu úlohu môžu zohrávať odhady. Nedostatok úplných, aktuálnych a spoľahlivých

regionálnych informácií si vyžaduje robiť pri zostavovaní regionálnych účtov odhady. To znamená, že niektoré regionálne rozdiely nie je potrebné zohľadniť v regionálnych účtoch.

Regionálne účty sa skladajú z rovnakého súboru účtov ako národné účty, pričom sú v nich zvýraznené regionálne ekonomické štruktúry, vývoj a rozdiely. Problémy merania a koncepčné problémy vyústili do súboru regionálnych účtov, pričom tieto sú oproti národným účtom viac obmedzené, čo sa týka rozsahu podrobnosti a pôsobnosti.

Tabuľky o regionálnych produkčných činnostiach podľa odvetví znázorňujú:

- príspevok regiónov k národným agregátom;
- veľkosť a dynamiku produkcie a zamestnanosti podľa regiónov;
- úlohu rôznych regiónov v každom odvetví;
- špecializáciu každého regiónu.

Vo viacerých členských štátoch EÚ majú regióny na rôznej úrovni pomerne veľkú samostatnosť v rozhodovaní. Regionálne účty, ktoré sa vzťahujú na takéto regióny, sú preto dôležité pre národnú a regionálnu politiku.

Regionálne účty slúžia aj na dôležité špecifické administratívne účely, napríklad na alokáciu fondov ako súčasť európskej politiky súdržnosti a na alokáciu príjmov zo špecifických národných daní regionálnej verejnej správe.

2. Charakteristika územia regiónu

Ekonomika regiónu krajiny je súčasťou celej ekonomiky tejto krajiny. Celá ekonomika sa člení podľa inštitucionálnych jednotiek a sektorov. Pozostáva zo všetkých inštitucionálnych jednotiek, ktorých ťažisko hlavného ekonomického záujmu sa nachádza na ekonomickom území krajiny. Ekonomické územie nie je úplne totožné s geografickým územím. Ekonomické územie krajiny je rozdelené na regionálne územia a na mimoregionálne územie.

Regionálne územie pozostáva z tej časti ekonomického územia krajiny, ktorá je priamo priradená k regiónu, vrátane všetkých voľných zón, colných skladov a fabrík.

Mimoregionálne územie tvoria tie časti ekonomického územia krajiny, ktoré nemôžu byť priamo priradené k jedinému regiónu. Do mimoregionálneho územia patrí:

- národný vzdušný priestor, teritoriálne vody a kontinentálny šelf ležiaci v medzinárodných vodách, nad ktorým má krajina výlučné práva;
- teritoriálne enklávy (t. j. geografické územia, ktoré sa nachádzajú v zahraničí a ktoré na základe medzinárodných zmlúv alebo medzištátnych dohôd používajú orgány verejnej správy krajiny – veľvyslanectvá, konzuláty, vojenské základne, vedecké základne atď.);
- ložiská ropy, zemného plynu a pod. v medzinárodných vodách, mimo kontinentálneho šelfu krajiny, ktoré prevádzkujú rezidentské jednotky.

Základom pre vymedzenie plánovacích regiónov je ich klasifikácia nazývaná **Nomenklatúra územných štatistických jednotiek (pre štatistické účely)** (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques - **NUTS**). Nomenklatúra územných štatistických jednotiek, t. j. klasifikácia pre normalizovanú klasifikáciu územných celkov na Slovensku pre potreby štatistického úradu a Eurostatu **poskytuje jediné jednotné členenie ekonomického územia pre Európsku úniu**. Na vnútroštátne účely sa môžu regionálne účty zostavovať aj na podrobnejšej regionálnej úrovni.

Je zavedená Štatistickým úradom Európskej komisie (Eurostat) v spolupráci s Národnými inštitútmi pre štatistiku, v prípade Slovenska Štatistickým úradom Slovenskej republiky. V SR sú určené 4 úrovne NUTS (ako štatistické jednotky) na základe opatrenia Štatistického úradu SR a jeho akceptácie EUROSTAT-om takto: NUTS I - Slovenská republika; NUTS II - 4 štatistické územné jednotky: Bratislavský kraj, Západné Slovensko (Trnavský, Trenčiansky a Nitriansky kraj), Stredné Slovensko (Žilinský a Banskobystrický kraj) a Východné Slovensko (Prešovský a Košický kraj); NUTS III - 8 VÚC (samosprávnych krajov); NUTS IV - 79 okresov; NUTS V - 2883 obcí.

3. Jednotky a regionálne účty

V rámci celej ekonomiky rozlišujeme dva typy jednotiek:

- ✓ záznamy za **inštitucionálne jednotky (IJ)** znázorňujú toky, ktoré ovplyvňujú dôchodkové, kapitálové a finančné transakcie, ostatné toky a súvahy;
- ✓ záznamy za **miestnu činnosťnú jednotku (MČJ)** znázorňujú toky, ktoré sa vyskytujú v procese produkcie a použitia výrobkov a služieb.

✓ **Inštitucionálne jednotky**

V rámci regionálnych účtov v závislosti od regionálnej úrovne rozlišujeme dva typy inštitucionálnych jednotiek:

- **Jednoregionálne jednotky**, ktorých ťažisko hlavného ekonomického záujmu je v jednom regióne. Medzi jednoregionálne jednotky patria napr. domácnosti, korporácie, ktorých všetky MČJ sa nachádzajú v rovnakom regióne, väčšina miestnej a regionálnej verejnej správy, časť sociálneho zabezpečenia a mnohé neziskové inštitúcie slúžiace domácnostiam (NZISD).
- **Multiregionálne jednotky**, ktorých centrum hlavného ekonomického záujmu je vo viacerých regiónoch. Napríklad jednotky, ktoré sa rozprestierajú vo viacerých regiónoch sú korporácie a NZISD. Inými príkladmi sú inštitucionálne jednotky, ktorých činnosti sa rozprestierajú po celej krajine, ako sú napr. ústredná štátna správa a malý počet korporácií, ktoré majú monopolné alebo takmer monopolné postavenie.

Všetky transakcie jednoregionálnych inštitucionálnych jednotiek sa pridelia regiónu, v ktorom majú takéto jednotky ťažisko ich hlavného ekonomického záujmu. V prípade domácností je ťažisko hlavného ekonomického záujmu v regióne, kde sú rezidentmi, a nie v tom regióne, kde pracujú. Ostatné jednoregionálne jednotky majú svoje centrum hlavného ekonomického záujmu v regióne, kde sa nachádzajú.

Časť transakcií multiregionálnych jednotiek sa nedá presne zadeliť do regiónov. To platí pre väčšinu rozdeľovacích a finančných transakcií. V dôsledku toho sa bilančné položky

multiregionálnych jednotiek, ako napr. úspory alebo čisté pôžičky, na regionálnej úrovni pre tieto jednotky nezaznamenávajú.

✓ **Miestne činnostné jednotky a regionálne produkčné činnosti podľa odvetví**

Podniky sa môžu zapájať do výrobných činností, ktoré sa vykonávajú na viac ako jednom mieste a pre regionálne účty je dôležité zadeliť tieto činnosti podľa miesta. Tam, kde sú podniky rozdelené podľa umiestnenia, sa rozdelené časti nazývajú *miestne jednotky (MJ)*.

Inštitucionálne jednotky sa môžu klasifikovať na základe ekonomických činností s cieľom popísať výrobné činnosti ekonomiky podľa odvetví. Výsledkom sú rôznorodé odvetvia, pretože mnoho podnikov má významné vedľajšie činnosti, ktoré sa odlišujú od ich hlavnej činnosti. Výsledkom je tiež skutočnosť, že v niektorých odvetviach má hlavný produkt odvetvia malý podiel na celkovej produkcii. Na získanie skupín výrobcov, ktorých činnosti sú rovnorodejšie z hľadiska produkcie, nákladovej štruktúry a technológie výroby, sa podniky rozčleňujú do menších a rovnorodejších jednotiek. Tieto jednotky sa označujú ako *činnostné jednotky (ČJ)*.

Miestna činnostná jednotka je súčasťou činnostnej jednotky, ktorá zodpovedá miestnej jednotke. Ak sa ČJ zapája do výrobných činností vo viacerých regiónoch, informácie o ČJ sa rozdeľujú tak, aby sa dali zostaviť regionálne účty. Na takéto rozdelenie sú potrebné aspoň informácie o odmenách zamestnancov alebo ak nie sú dostupné, o zamestnanosti a tvorbe hrubého fixného kapitálu. V prípade podnikov, ktoré sú umiestnené na jednom mieste a väčšina pridanej hodnoty sa vytvára ich hlavnou činnosťou, je MČJ totožná s podnikom.

Odvetvie na regionálnej úrovni pozostáva zo skupiny miestnych činnostných jednotiek, ktoré vykonávajú rovnakú alebo podobnú činnosť.

Pri definovaní miestnej činnostnej jednotky možno rozlišovať tri situácie:

- *Výrobná činnosť s významným vstupom pracovnej sily na pevne určenom mieste.* Významným vstupom pracovnej sily je v tomto kontexte aspoň ročný ekvivalent pracovného času jednej osoby pracujúcej na polovičný úväzok.
- *Výrobná činnosť bez významného vstupu pracovnej sily na pevne určenom mieste* sa vo všeobecnosti nepovažuje za samostatnú miestnu činnostnú jednotku a výroba by sa mala priradiť tej miestnej jednotke, ktorá je zodpovedná za riadenie tejto výroby. Z tohto pravidla však existujú výnimky, napríklad veterné mlyny, ťažba ropy a plynu, internetové rozbočovače a plne automatické čerpacie stanice pohonných hmôt. Takéto výrobné činnosti môžu byť umiestnené v jednom regióne a úplne riadené v inom regióne. Produkcia takýchto činností sa nezaznamenáva v regióne, z ktorého sú riadené, pretože k výrobe dochádza v inom regióne. Tvorba hrubého fixného kapitálu by sa mala zaznamenávať v rovnakom regióne ako pridružená produkcia a pridaná hodnota.
- V prípade *výrobnej činnosti bez pevne určeného miesta* sa uplatňuje princíp rezidentnosti na vnútroštátnej úrovni. Napr. veľké stavebné projekty realizované zhotoviteľmi z iných regiónov sú evidované ako samostatné MČJ. Medzi veľké stavebné projekty patria napr. stavby mostov, priehrad a elektrární, ktorých výstavba trvá jeden alebo viac rokov a môžu byť riadené z miestnej kancelárie. Pri stavebných projektoch s realizáciou kratšou ako jeden rok sa na zadelenie výroby do regiónu používa sídlo materskej stavebnej spoločnosti.

Výrobné transakcie medzi miestnymi činnostnými jednotkami, ktoré patria rovnakej inštitucionálnej jednotke a sú umiestnené v rôznych regiónoch, sa zaznamenávajú. Pokiaľ však nie je dodanie pomocnej produkcie medzi miestnymi činnostnými jednotkami pozorovateľné, nezaznamenáva sa. To znamená, že sa zaznamenáva iba dodanie hlavnej alebo

vedľajšej produkcie medzi miestnymi činnosťnými jednotkami, pokiaľ to zodpovedá praxi v národných účtoch.

Ak je podnik, ktorý vykonáva iba pomocné činnosti, štatisticky pozorovateľný, keďže samostatné účty pre jeho výrobu sú bežne dostupné, alebo ak sa nachádza v geograficky odlišnom mieste ako podnik, pre ktorý vykonáva činnosti, v národných a regionálnych účtoch sa zaznamenáva ako samostatná jednotka a zatrieduje sa do odvetvovej klasifikácie, ktorá zodpovedá jeho hlavnej činnosti. Ak nie sú dostupné vhodné základné údaje, produkcia pomocnej činnosti sa môže odhadnúť zo súčtu nákladov.

4. Metódy regionalizácie

Základom regionálnych účtov sú transakcie jednotiek, ktoré sú rezidentmi na niektorom regionálnom území. Regionálne účty sa spravidla zostavujú použitím:

- metód zdola nahor;
- metód zhora nadol alebo
- kombinácie metód zdola nahor a zhora nadol.

Podstatou *metódy zdola nahor* alebo vzostupnej metódy odhadu regionálnych agregátov je zber údajov priamo od rezidentských jednotiek. Regionálne odhady sa zostavujú agregovaním. Postup podľa nepravého prístupu zdola nahor je akceptovateľný vtedy, keď nie sú dostupné údaje o miestnych ČJ. Údaje o miestnych ČJ možno odhadnúť pomocou distribučných modelov z údajov podniku, činnostnej jednotky alebo miestnej jednotky. Odhadované hodnoty sa agregujú do regionálnych celkových hodnôt ako pri metóde zdola nahor. V druhej fáze tohto procesu zostavovania účtov sa tieto (nepravé) odhady zdola nahor zosúladiť s celkovými hodnotami v národných účtoch.

Keď sú k dispozícii iba informácie na úrovni jednotiek, ktoré zahrňujú niekoľko miestnych ČJ vykonávajúcich rôzne činnosti a pôsobiacich v rôznych regiónoch, na vytvorenie regionálneho rozčlenenia podľa odvetví sa použijú ukazovatele ako odmeny zamestnancov a zamestnanosť podľa regiónu.

• *Metódou zhora nadol* sa rozdeľuje celková hodnota za ekonomiku do regiónov bez špecifikácie rezidentských jednotiek. Údaj za celú ekonomiku sa rozdeľuje na základe ukazovateľa, ktorý sa delí po regiónoch rovnakým spôsobom ako premenná, ktorá sa má odhadnúť. Na dosiahnutie regionálneho pokrytia ukazovateľa, ktorý sa použije na regionálne zadelenie požadovanej premennej, je potrebné zaviesť pojem rezidentskej jednotky podľa regiónov.

• Metódy zdola nahor sa v čistej podobe používajú zriedka. Zmiešané metódy – *kombinácie metódy zdola nahor a zhora nadol* sú rovnako prijateľné. Napr. vytvorenie regionálnych odhadov premennej alebo agregátu premenných môže byť uskutočniteľné iba s pomocou metódy zdola nahor na makroregionálnej úrovni. Pre odhady na podrobnejšej regionálnej úrovni sa potom uplatňuje metóda zhora nadol.

Uprednostňujú sa priame merania regionálnych hodnôt pred nepriamymi meraniami. Ak sú dostupné úplné a spoľahlivé mikroúdaje na úrovni miestnych ČJ, regionálne hodnoty, ktoré koncepčne zodpovedajú hodnotám za celú ekonomiku, sa odhadujú metódou zdola nahor. Na dosiahnutie konzistentnosti s celkovými hodnotami národných účtov sa potom tieto odhady regionálnych účtov zosúladiť s agregátmi národných účtov.

Pri nepriamom meraní na základe národných agregátov a ukazovateľa, ktorý koreluje s meranou premennou, sa vyskytujú chyby. Napr. celkové údaje o hrubej pridanej hodnote podľa odvetví by mohli byť rozdelené medzi regióny pomocou štatistiky o regionálnej zamestnanosti za predpokladu, že hrubá pridaná hodnota na zamestnanca je vo všetkých regiónoch rovnaká pre každé odvetvie. Výpočty pomocou metódy zhora nadol budú kvalitnejšie pri detailnejšom členení podľa odvetví.

Agregáty produkcie sa alokujú do regiónu, v ktorom je jednotka, ktorá vykonáva príslušnú transakciu, rezidentom. Základným kritériom pre rozdelenie takýchto agregátov do jednotlivých regiónov je územná príslušnosť miestnej ČJ. Rezidentský koncept sa uprednostňuje pred územným prístupom, pri ktorom sa výrobné činnosti alokujú na základe miesta ich výkonu.

Pri špecifických odvetviach, ako napr. stavebníctvo, výroba a distribúcia energie, komunikačné siete, sprostredkovanie prepravy, finančné sprostredkovanie a pre niektoré transakcie na účtoch domácností, ako napríklad dôchodky z majetku, existujú špecifické problémy s alokáciou do regiónov. Pre medzinárodnú porovnateľnosť regionálnych účtov sa používajú rovnaké metódy zostavovania účtov alebo metódy vedúce k podobným výsledkom.

Tvorba hrubého fixného kapitálu sa alokuje medzi regióny podľa vlastníctva. Fixné aktíva, ktoré vlastní multiregionálna jednotka, sa alokujú do tých miestnych ČJ, kde sa používajú. Fixné aktíva nadobudnuté prostredníctvom operatívneho lízingu sa zaznamenávajú v regióne vlastníka aktív a fixné aktíva nadobudnuté na základe finančného lízingu sa zaznamenávajú v regióne užívateľa.

5. Agregáty výrobných činností

❖ *Hrubá pridaná hodnota (HPH) a hrubý domáci produkt (HDP) podľa regiónov*

Na odhad regionálneho hrubého domáceho produktu sa môžu použiť tri prístupy:

- *výrobný prístup;*
- *dôchodková metóda (dôchodkový prístup) a*
- *výdavkový prístup.*
- ***Výrobným prístupom*** sa meria regionálny hrubý domáci produkt v trhových cenách ako suma hrubej pridanej hodnoty v základných cenách plus dane mínus subvencie na produkty. Hrubá pridaná hodnota v základných cenách sa meria ako rozdiel medzi produkciou v základných cenách a medzispotrebou v kúpnych cenách.
- ***Dôchodková metóda (prístup)*** meria regionálny hrubý domáci produkt v trhových cenách meraním a agregovaním rôznych spôsobov použitia v regionálnej časti účtu tvorby dôchodkov za celú ekonomiku: odmeny zamestnancov, hrubý prevádzkový prebytok a dane po odpočítaní subvencií z produkcie. Informácie o odmenách zamestnancov a zamestnanosti podľa odvetví sú často dostupné na regionálnej úrovni. Tieto informácie sa používajú na odhad hrubej pridanej hodnoty podľa odvetví priamo alebo prostredníctvom výrobných metód. Dôchodková metóda odhadu regionálneho hrubého domáceho produktu sa prekrýva s výrobnou metódou.

Informácie o hrubom prevádzkovom prebytku podľa odvetví a regiónov nie sú bežne dostupné. Informácie o hrubom prevádzkovom prebytku trhových výrobcov sa môžu odvodiť z podnikateľských účtov podnikov. Rozdelenie podľa inštitucionálnych sektorov a podľa

regiónov často nie je dostupné. To je prekážkou použitia dôchodkovej metódy na odhad regionálneho hrubého domáceho produktu.

Dane (po odpočítaní subvencií) z produkcie sa skladajú z daní (po odpočítaní subvencií) z produktov a iných daní (po odpočítaní subvencií) z produkcie. V prípade ostatných daní (po odpočítaní subvencií) z produkcie môžu byť informácie dostupné podľa odvetví, napríklad z podnikových zisťovaní alebo odvodené zo špecifického typu dane alebo subvencie zainteresovaného odvetvia. To môže byť potom ukazovateľom pre rozdelenie hrubej pridanej hodnoty medzi regióny.

- **Výdavkový prístup** merania regionálneho hrubého domáceho produktu sa často nepoužíva z dôvodu nedostatku informácií. Príkladmi nedostatku údajov sú priame informácie o medziregionálnych predajoch a nákupoch a rozčlenenie vývozu a dovozu medzi regióny.

❖ **Rozdelenie nepriamo meraných služieb finančného sprostredkovania (FISIM) podľa spotrebiteľských odvetví**

S nepriamo meranými službami finančného sprostredkovania sa v regionálnych účtoch narába rovnako ako v národných účtoch. Rozdelenie medzis potreby FISIM podľa spotrebiteľských odvetví do regiónov spôsobuje problém, pretože odhad stavu úverov a vkladov nie je spravidla dostupný podľa regiónov. V takomto prípade sa rozdelenie FISIM do spotrebiteľských odvetví vykonáva podľa druhej najlepšej metódy, pričom ako rozdeľovacie ukazovatele sa použijú hrubá regionálna produkcia alebo hrubá pridaná hodnota podľa odvetví.

❖ **Zamestnanosť**

Merania regionálnej produkcie sú v súlade s odhadmi zamestnanosti v regióne vtedy, keď zamestnanosť zahŕňa rezidentov ako aj nerezidentov, ktorí pracujú pre jednotky regionálneho výrobcu. Regionálna zamestnanosť je definovaná v súlade s princípmi pre zamestnanosť a územnú príslušnosť pre celú ekonomiku.

❖ **Odmeny zamestnancov**

V prípade výrobcov sa odmeny zamestnancov alokujú do tých miestnych ČJ, v ktorých sú ľudia zamestnaní. Keď tieto údaje nie sú dostupné, odmeny zamestnancov sa alokujú podľa druhej najlepšej metódy založenej na odpracovaných hodinách. Ak nie sú dostupné údaje o odmenách zamestnancov ani o odpracovaných hodinách, použije sa údaj o počte zamestnancov podľa miestnej ČJ. Odmeny zamestnancov na účtoch domácností sa rozdeľujú medzi regióny podľa územnej príslušnosti.

❖ **Prechod z regionálnej HPH na regionálny HDP**

Na výpočet HDP v trhových cenách podľa regiónov sa dane a subvencie výrobkov alokujú medzi regióny. Podľa dohody sa tieto nadregionálne dane a subvencie alokujú na základe relatívnej veľkosti hrubej pridanej hodnoty všetkých odvetví v regióne ocenené základnými cenami. V prípade území so špecifickými fiškálnymi systémami, ktorých výsledkom sú podstatne odlišné sadzby daní a subvencií produktov v rámci krajiny, sa môžu použiť alternatívne metódy alokácie po individuálnom posúdení každého prípadu.

Údaje na jedného obyvateľa sa môžu vypočítať pre HDP všetkých regiónov. Tieto údaje sa nepočítajú pre mimoregionálne merania.

Na regionálny HDP na obyvateľa môže mať významný vplyv medziregionálne denné dochádzanie do práce. Čistý príliv pracujúcich do regiónov zvyšuje produkciu na úroveň, ktorá by sa nemohla dosiahnuť iba zárobkovo činnými rezidentmi. V regiónoch s čistým prílivom pracujúcich sa zdá byť HDP na obyvateľa relatívne vysoké a relatívne nízke v regiónoch s úbytkom pracujúcich, ktorí dochádzajú za prácou.

❖ *Tempá rastu objemu regionálnej HPH*

Princípy merania zmien ceny a objemu uplatňované v národnej ekonomike sa uplatňujú tiež aj na regióny. Existujú však problémy s regionálnymi údajmi, pre ktoré je uplatňovanie týchto princípov na regióny ťažšie. Príkladmi takýchto ťažkostí sú:

- informácie o regionálnych zmenách cien často nie sú dostupné;
- ak sa regionálna pridaná hodnota v bežných cenách odhaduje priamo a nie odpočítaním odhadovanej medzispotreby od produkcie, dvojité deflácie regionálnej pridanej hodnoty nie je potom možná;
- ak neexistujú regionálne tabuľky dodávok a použitia, nie je možné merať a vyhodnotiť cenové a objemové zmeny.

Bežne používanou metódou je preto prepočet regionálnej pridanej hodnoty podľa odvetví na základe zmien cien na národnej úrovni podľa odvetví. To sa vykonáva na čo najnižšej úrovni, kde je dostupná hrubá pridaná hodnota v bežných cenách. Takto sa zohľadnia rozdiely v zmenách cien na národnej a regionálnej úrovni v dôsledku rozdielov v ekonomickej štruktúre podľa odvetví. Toto riešenie je však stále citlivé na podstatné rozdiely medzi cenami na národnej a regionálnej úrovni. Medzi takéto rozdiely patria:

- rozdiely v štruktúre nákladov a zloženia produkcie medzi výrobcami v rámci jedného odvetvia v rôznych regiónoch; v zmenách cien v tom istom odvetví medzi regiónmi môžu existovať veľké rozdiely;
- regionálne rozdiely v zmenách cien hlavných vstupov, napríklad zmeny v cenách pracovnej sily, pozemkov a nájomnom za kancelárske priestory. Existencia dohôd o mzde na národnej úrovni bez zohľadnenia regionálnych rozdielov znamená, že regionálne rozdiely v zmenách miezd sú malé.

Regionálna pridaná hodnota sa prepočítava použitím:

- *regionálnych deflátorov*, pokiaľ sú dostupné a dostatočne kvalitné, pri uplatnení cenových zmien produkcie namiesto vstupov. V niektorých prípadoch možno regionálne deflátores získať nepriamo spojením údajov o zmenách hodnoty a zmenách objemu. Ak sa použijú regionálne ceny (podľa možnosti v spojení s národnými deflátoresmi podľa odvetví), tempá regionálneho rastu sa počítajú tak, aby boli v súlade s tempami rastu celej ekonomiky;

- *dvojitej deflácie*, pokiaľ je to možné. To platí najmä v prípadoch, keď sa zmena cien medzispotreby odlišuje od zmeny cien produkcie a keď je medzispotreba významná.

6. Regionálne účty dôchodkov domácností

Výsledkom rozdelenia a prerozdelenia dôchodkov sú bilančné položky, a to prvotný dôchodok a disponibilný dôchodok. V regionálnych účtoch sú tieto merania dôchodkov obmedzené na domácnosti.

Regionálne účty domácností sú regionálnou špecifikáciou zodpovedajúcich účtov na národnej úrovni. Základom regionálnych účtov domácností sú domácnosti, ktoré sú rezidentmi na území regiónu. Počet osôb, ktoré sú členmi rezidentských domácností, sa spolu rovná celkovému počtu obyvateľov, ktorí sú rezidentmi v regióne.

Pravidlá na určovanie územnej príslušnosti domácností na národnej úrovni sa uplatňujú aj na regionálne účty domácností. V prípade študentov a dlhodobo chorých pacientov, keď sa hostiteľský región nachádza v tej istej krajine ako región, v ktorom sú rezidenti, sa študenti a dlhodobo chorí pacienti výnimočne považujú za rezidentov v hostiteľskom regióne, ak tam zostanú dlhšie ako jeden rok. Na týchto účtoch sa zaznamenáva prvotný dôchodok a disponibilný dôchodok domácností, ktoré sú rezidentmi v regióne (pozri tabuľku1).

Z dôvodu merania sú účty obmedzené na:

- 1. účet rozdelenia prvotných dôchodkov;**
- 2. účet druhotného rozdelenia dôchodkov.**

Tabuľka 1 – Regionálne účty dôchodkov domácností

		Región				Korekcia regionálnych tokov bez národnej protistrany	Celoštátne celkové hodnoty
		A	B		Mimoregionálne územie		
Rozdelenie prvotných dôchodkov							
Zdroj	B.2. / B.3. Čistý prevádzkový prebytok / zmiešané dôchodky						
	D.1. Odmeny zamestnancov						
	D.4. Dôchodky z majetku, prijaté					Mínus dôchodky z majetku v rámci regiónu vzťahujúce sa na B.2/B.3	
Použitie	D.4. Dôchodky z majetku, prijaté					Mínus dôchodky z majetku v rámci regiónu vzťahujúce sa na B.2/B.3	
	B.5. Prvotný dôchodok /bilančná položka/						
Účel druhotného rozdelenia dôchodkov domácností							
Zdroje	B.5. Prvotný dôchodok						
	D. 62. Sociálne dávky mimo naturálnych sociálnych transferov						
	D.7. Ostatné bežné transfery, prijaté						
Použitie	D.5. Bežné dane z dôchodkov, majetku...						
	D.61. Sociálne príspevky						
	D.7. Ostatné bežné transfery, prijaté						
	B.6. Disponibilný dôchodok /bilančná položka/						
	Doplňujúce informácie						
	Obyvateľstvo /počet obyvateľov/						
	Prvotný dôchodok na osobu						
	Disponibilný dôchodok na osobu						

Účty domácností sa môžu rozšíriť o **účty použitia dôchodkov**. To si vyžaduje alokáciu štatistiky národných účtov o výdavkoch na konečnú spotrebu domácností do regiónov a úpravu vyplývajúcu zo zmien čistého majetku domácností v rezervách penzijných fondov do regiónov. **Bilančnou položkou sú regionálne úspory podľa domácností.**

Alokácia výdavkov na konečnú spotrebu domácností medzi regióny si vyžaduje spoľahlivé regionálne informácie, napríklad z rozšíreného zisťovania rodinných účtov. Takéto regionálne členenie však často neexistuje a výdavky na konečnú spotrebu domácností v národných účtoch sa často odhadujú použitím iných informácií. Za týchto okolností je vytvorenie regionálneho rozčlenenia ťažšie.

Vlády môžu prostredníctvom naturálnych sociálnych transferov plniť dôležitú úlohu pri poskytovaní vzdelania, zdravotnej starostlivosti a sociálnych služieb domácnostiam. Funkcia takýchto naturálnych sociálnych transferov sa významne líši medzi rôznymi krajinami a môže poukazovať na významné výkyvy v čase. Alokácia takýchto naturálnych sociálnych transferov do regiónov znamená, že možno získať aj regionálnu skutočnú konečnú spotrebu domácností a upravený disponibilný dôchodok domácností. Vzhľadom na dôležitú úlohu naturálnych sociálnych transferov v niektorých členských štátoch sa môže výsledok porovnania skutočných výdavkov a skutočného disponibilného dôchodku domácností líšiť od výsledku porovnania založenom na výdavkoch na konečnú spotrebu a disponibilného dôchodku domácností.

Záver

V tejto časti príspevkov sme uviedli problematiku regionálnych účtov systému ESA 2010, základné ciele, hlavné koncepčné princípy a typické otázky v súvislosti so zostavovaním regionálnych účtov. Regionálne účty sú regionálnou špecifikáciou zodpovedajúcich účtov za ekonomiku ako celok. Regionálne účty sa skladajú z rovnakého súboru účtov ako národné účty, s dôrazom na regionálne ekonomické štruktúry, vývoj a rozdiely. Proces európskej integrácie si vynútil zostavenie úplného súboru účtov, do ktorých sa premieta európska ekonomika ako celok a ktoré umožňujú lepšie analýzy a tvorbu politík na európskej úrovni. Európske účty sa vzťahujú na rovnaký súbor účtov a zakladajú sa na rovnakých konceptoch ako národné účty členských štátov. V ďalšej časti príspevkov rozoberieme charakteristiku európskych účtov, t. j. účtov Európskej únie a eurozóny. Európske účty si vyžadujú, aby sa osobitná pozornosť venovala vymedzeniu rezidentských jednotiek, účtov zahraničia a vzájomného očistenia vnútroeurópskych ekonomických transakcií a finančných súvah.

Použitá literatúra:

1. <http://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/sna2008.asp>
2. Manuál ESA 2010 ako príloha Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 549/2013

Ing. Zuzana Staríčková, PhD.

Katedra financií, NHF, EU

3soyza@gmail.com